

21. YÜZYILIN BAŞINDA RUSYA FEDERASYONU

İlyas KEMALOĞLU*

Öz

SSCB'nin yıkılışından sonra ana mirasçısı Rusya Federasyonu, birçok sorunla karşı karşıya kaldı. Çeçenistan Savaşı, özerk cumhuriyetlerin bağımsızlık talebi, ekonomik kriz, Boris Yeltsin başkanlığındaki Rusya'nın uğraşmak zorunda kaldığı başlıca sorunlardı. İç sorunlar, Rusya'nın uluslararası arenadaki konumunu da zayıflattı. Ancak 2000'li yılların başında Rusya'daki iktidar değişimi ve enerji fiyatlarının artışı, Rusya'da köklü değişikliklere yol açtı. Vladimir Putin'in izlediği merkezîyetçi politika iç sorunları nispeten çözerken, enerji kaynaklarından elde edilen gelirler sayesinde de iç ve dış borçlar kapatıldı. Bunun neticesinde Kremlin daha aktif bir dış politika izlemeye başladı. Bu süreçte Moskova, Batı ile de bir sorun yaşamadı, hatta uluslararası terörizm ile mücadele gibi konularda taraflar arasında işbirliği dahi geliştirildi. Ancak Batı'nın Rusya'nın "arka bahçe" olarak gördüğü eski Sovyet coğrafyasındaki renkli devrimleri desteklemesi, NATO ve AB'nin genişlemeye devam etmesi ve Rusya'nın Orta Doğu'daki çıkarlarına zarar veren Arap Baharı'nın yaşanması, Rusya'nın dış politikada radikal kararlar almasına yol açtı. Kırım'ın ilhaka ile Suriye'ye düzenlenen askerî operasyonu bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Bu makalede Rusya'nın 21. yüzyılın başındaki siyasi ve idari yapısı ele alınacak, iç ve dış politikası değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: SSCB, Rusya Federasyonu, Özerk Cumhuriyetler, Merkezîyetçi Politika, Kırım, Suriye.

THE RUSSIAN FEDERATION AT THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Abstract

The Russian Federation, the main successor of the USSR, encountered many difficulties after the demise of the Soviet Union. Russia of the Yeltsin period had to face the Chechnya War, demands for independence made by autonomous republics and economic crisis, to name some of the most important problems. Internal difficulties weakened Russia's international position. In the beginning of the 2000s, Russia witnessed the change of leadership and a considerable increase in prices of energy sources, which led to radical changes in Russian political and socioeconomic life. Putin's centralizing policy helped to solve the most part of internal problems and internal and external debts were settled by the income provided from selling energy sources. Consequently, the Kremlin started to pursue a much more active foreign policy. At initial stage, Moscow did not have problems with the West. The two parts even cooperated in the context of the struggle against international terrorism. However, the support provided by Western governments to the so-called Color Revolutions in the post-Soviet countries considered by Russia as its "backyard", the ongoing expansion of NATO and EU, and the Arab Spring that threatened Russian interests in the Middle East caused drastic changes in the Russian foreign policy. The developments in Crimea and military actions undertaken by Russia in Syria should be considered within this context. This article aims at description of the political conditions of Russia in the beginning of the 21st century, focusing at peculiarities of Russia's political and administrative structure and its internal and external policies.

Keywords: USSR, Russian Federation, Autonomous Republics, Centralizing Policy, Crimea, Syria.

* Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü, ilyaskamal78@mail.ru

I. Rusya Federasyonu'nun Siyasal Yapısı

SSCB'nin ana mirasçısı olan Rusya Federasyonu (RF), *prezident* (devlet başkanı) tarafından yönetilen federe cumhuriyettir. RF Anayasası'na göre Rusya, 22 *respublika* (cumhuriyet) (Kırım da dâhil) ¹, 9 *kray* (il) ², 46 *oblast* (il), 3 federal kent (Moskova, St. Petersburg, Sivastopol), 1 *avtonomnaya oblast* (özerk bölge), 4 *avtonomnyy okrug* (özerk yöre) idari birimlerinden oluşmaktadır. Bunun dışında bütün bu idarî birimler, 2000'de yedi büyük federal bölge halinde toplandı (Kuzeybatı, Merkez, Volga, Güney, Ural, Sibirya, Uzak Doğu federal bölgeleri). Devlet Başkanı söz konusu bölgelerin başına güvenilir adamlarını atayarak 85 idarî birimin merkeze bağlılığını ve böylece bu birimlerin üzerinde kontrolü arttırmış oldu.

Devlet başkanını halk 2012'den itibaren 6 yıllığına seçmektedir. Aynı kişi arka arkaya en fazla iki dönem için seçilebilmektedir. RF'nin ilk Devlet Başkanı Boris Yeltsin idi. Yeltsin, 31 Aralık 1999'a kadar bu görevi iki dönem yürüttükten sonra yetkilerini dönemin Başbakanı Vladimir Putin'e devretti. Vladimir Putin ise 2000 yılının Mart ayında yapılan seçimleri kazanarak tam yetkili devlet başkanı oldu. 2004'te ikinci kez devlet başkanı seçilen Vladimir Putin, anayasa değişikliğine gitmeyerek 2008'deki devlet başkanlığı seçimlerine katılmadı ve "kendi adamı" olarak kabul edilen Dmitriy Medvedev'in seçilmesini sağladı, 2012'de ise üçüncü kez devlet başkanı seçildi.

Dokunulmazlığa sahip olan RF Devlet Başkanı'nın başbakanı atamak, hükümet toplantılarına başkanlık etmek, hükümeti görevden almak, üst düzey yargı ve denetim kurumlarının yöneticilerini göreve getirmek ve görevden almak, Duma'yı feshetmek gibi çok önemli yetkileri vardır. RF Devlet Başkanı ülkenin dış politikasını yürütür, uluslararası anlaşmaları imzalar, Silahlı Kuvvetler'in başkomutanlığını yapar. ³

RF Parlamentosu, RF'nin temsil ve yasama organı olup iki meclisten oluşur: Federasyon Konseyi (üst meclis) ve Devlet Duması (alt meclis). Federasyon Konseyi'ne RF'ye dâhil olan birimlerin her birinden bir kişi temsil, bir kişi de yürütme organından olmak üzere ikişer temsilci girer. İşlev ve yetkileri açısından Devlet Duması yasama özelliği olan bir meclis, Federasyon Konseyi ise danışma ve temsil özelliği olan bir senato niteliğindedir.

Devlet Duması beş yılda bir (2008'e kadar dört yılda bir) yapılan genel seçimlerle seçilen 450 milletvekilinden oluşur. Milletvekilleri belirli bir partiden veya bağımsız olabilir. Şu anda Duma'nın en büyük partisi, iktidar yanlısı *Edinaya Rossiya* (Birleşik Rusya) Partisi'dir. Ülkenin ikinci önemli partisi, Komünist Parti'dir. Ancak Komünist Parti, kendini yenileyemediğinden dolayı her geçen sene oy kaybetmektedir. Parlamentoda temsil edilen diğer iki parti ise kendisini Sosyal-Demokrat parti olarak tanımlayan *Spravedlivaya Rossiya* (Adil Rusya) ile *LDPR* (Rusya Liberal Demokrat Partisi)'dir. Milliyetçi lider Vladimir Jirinovski'nin başkanlığını yaptığı *LDPR*

¹ Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhakı, başka hiçbir ülke tarafından tanınmamaktadır.

² Eskiden "kenar bölge" anlamına gelen *kray* idari biriminin bugün hukuki açıdan *oblast* biriminden bir farkı yoktur.

³ Rusya'da devlet başkanlarının görevleri ve diğer özellikleri hakkında bk. İlyas Kamalov, *Putin Dönemi Rus Dış Politikası. Moskova'nın Rövanşı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008, s. 3-19.

de son yıllarda giderek küçülen ve hemen her kritik durumda iktidarı destekleyen bir parlamenter gruptur. *Spravedlivaya Rossiya* Partisi ise her ne kadar muhalif parti olarak kabul edilse de Kremlin'in desteklediği küçük partilerin birleşiminden oluşan bir partidir. Dolayısıyla Rusya'da güçlü bir muhalefetin olmadığı söylenebilir. 2011'deki seçim sonrasında parlamentoda iktidar partisi-238, Komünist Partisi-92, *Spravedlivaya Rossiya*-64, *LDPR*-56 sandalyeye sahiptir.⁴

RF'de yürütme gücü RF Hükümeti'ndedir. RF Hükümeti RF Başbakanı, RF Başbakan yardımcıları ve Federal bakanlardan oluşur. RF Başbakanı, görevine RF Devlet Başkanı tarafından Devlet Duması'nın onayıyla atanır. RF'de Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay gibi yargı ve yürütme alanında kurulmuş anayasal yüksek devlet kurumları vardır.

2. Rusya Federasyonu'na Dair İstatistikî Veriler

Sovyetler Birliği'nin parçalanmasından sonra ana mirasçısı Rusya Federasyonu, dünyanın en büyük topraklarına sahip ülke unvanını elinde bulundurmaya devam etti. 17.125.191 km² alana sahip Rusya, 16 ülke ile sınırdadır. Karadan Norveç, Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Belarus, Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan, Kazakistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Moğolistan, Kore ile, denizden Japonya ve ABD ile komşudur. Bunun dışında Rusya'nın kendisinin ve Venezuela, Nikaragua ve Nauru'nun dışında kimsenin tanımadığı Abhazya ve Güney Osetya ile sınırı vardır.

Rusya'nın nüfusu, 2010 nüfus sayımı sonuçlarına göre 142.856.536'dır (dünyada 9. sırada). Nüfusun yaklaşık %70'i Rusya'nın Avrupa kısmında (toprakların %21'i) yaşamaktadır. Dolayısıyla yerleşimin orantısız olduğu görülmektedir. Nüfusun yaklaşık %74'ü şehirlerde ikamet etmektedir. 2010 nüfus sayımına göre Rusya'da yaklaşık 180 etnik grup yaşamaktadır. Nüfusun büyük bir kısmını Ruslar (%80.9) oluşturmakta, onları Tatarlar (%3.9), Ukrainerler (%1.5), Başkurtlar (%1.4), Çuvaşlar (%1.2), Çeçenler (%1.0) vs. takip etmektedir.⁵ Nüfusun yaklaşık %75'i Ortodoks iken, ülkede yaklaşık 20.000.000 Müslüman olduğu tahmin edilmektedir. Resmî dilin Rusça olduğu Rusya Federasyonu'nda ortalama ömür erkeklerde 60.7, kadınlarda ise 73.1 yıldır.⁶

Rusya'nın para birimi, Rus Rublesi'dir. 2014'te 1 Dolar 34 Ruble iken, Rusya'ya uygulanan ambargo ve enerji fiyatlarının düşüşü dolayısıyla Rus Rublesi değer kaybederek 2017 başı itibarıyla 1 Dolar, 60 Ruble civarına yükseldi. 2014'te kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılasına göre Rusya, 24.805 Dolar ile dünyada 49. sırada bulunmaktadır.

BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi olan Rusya bunun dışında AGİT, Avrupa Konseyi, BDT, KEİÖ, ŞİÖ, DTÖ, KGÖA, BRICS, G-20, Avrasya Ekonomik Birliği gibi önemli örgütlerin de üyesidir. Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olması, enerji kaynakları ile nükleer silahlara sahip olması, başarılı uzay çalışmaları yürütmesi, ileri askeri teknolojiler üretmesi, hem

⁴ "İtogi", *Rossiyskaya Gazeta*, 10.12.2011.

⁵ "Naselenie Rossii: Çislennost', Dinamika, Statistika", <http://www.statdata.ru/russia>, (05.04.2016).

⁶ "Demografiçeskaya Politika Rossii", *Megaentsiklopediya Kirila i Mefodiya*, <http://megabook.ru>, (5.04.2016).

Rusya'yı dünyanın önde gelen ülkelerinden biri hâline getirmekte hem de Rusya'nın gerek iç ve ekonomik gerekse de dış politikasını belirlemektedir.

3. Rusya Federasyonu'nun İç Politikası ve Ekonomi

Rusya Federasyonu'nun bağımsızlığından itibaren iç politikasının en önemli gündemlerini, ilk yıllarda yaşanan Çeçenistan Savaşı'nın sonlandırılıp ülke içinde istikrarın sağlanması, cumhuriyetlerin Moskova'ya bağlılıklarının arttırılması, merkezileştirmenin arttırılması, devlet kurum ve enstitülerinin pekiştirilmesi, ortak anayasa ve hukukî sistemin yapılandırılması gibi meseleler oluşturmaktadır. Bu siyaset özellikle Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte uygulanmaya kondu ve “merkezleştirme” politikası adını aldı.

Vladimir Putin'i merkezileştirme siyaseti izlemeye iten sebepler ise kendisine Yeltsin döneminden miras kalan sorunlardı. Bunların başında Rusya'nın parçalanması tehlikesinin yaşanması, nüfusun azalması, ekonomik kriz vs. gelmektedir. Bu sorunları gören Putin görevinin daha ilk yıllarında, Rusya Federasyonu'nun siyasî yapısında değişikliklere gitti. Rusya Federasyonu'nun günümüzde sayısı 85 olan idarî birimi, Merkez, Kuzeybatı, Ural, Güney, Uzak Doğu, Volga, Sibiry federal bölgeleri olmak üzere yedi federal bölge halinde toplanarak her birinin başına Putin'in güvendiği devlet adamları getirildi. Böylece daha önce doğrudan Moskova'ya bağlı olan cumhuriyetler artık bu federal bölgelere bağlanmış oldular. Buna paralel olarak cumhuriyetlerin yetkileri de sınırlandırılmış oldu.⁷ Cumhuriyetlerdeki seçim sonuçlarının Kremlin tarafından onaylanma zorunluluğunun getirilmesi, Tataristan dışında diğer özerk cumhuriyetlerin liderlerinin ellerinden devlet başkanı unvanını kullanma hakkının alınması, cumhuriyetlerin anayasalarının RF Anayasası ile uyumlu hâle getirilmesi, ekonomik bağımsızlığın Yeltsin dönemine kıyasla sınırlandırılması, Latin alfabesine geçmek isteyen özerk cumhuriyetlerin bu çabalarının engellenmesi, pasaportlardan etnik aidiyetin belirtildiği satırların çıkartılması vb. uygulamaları da Vladimir Putin'in bu politikası çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Putin'in merkeziyetçi politikaları neticesinde Moskova açısından önem arz eden Çeçenistan sorunu çözüldü, Kuzey Kafkasya'da eskisine kıyasla istikrar sağlandı, diğer özerk cumhuriyetler üzerindeki Moskova'nın kontrolü pekiştirildi. Bu politikalar çerçevesinde bazı özerk bölgeler, komşu illerle birleştirilmesi şartıyla lağvedildi. Örneğin Perm İli ile Komi Özerk Bölgesi; Ust-Orda Buryat Özerk Bölgesi ile İrkutsk İli; Aginskiy Buryat Özerk Bölgesi ile Çita İli; Taymır Özerk Bölgesi ve Evenki Özerk Bölgesi ile Krasnoyarsk İli; Kamçatka İli ile Koryakskiy Özerk Bölgesi birleştirildi⁸ ve oluşturulan yeni idarî birimlere birleştikleri illerin adları verildi. Bu husus, özerk cumhuriyet ve bölge sayısının azalmasını sağladı.

⁷ İlyas Kamalov, *Rusya Federasyonu. Stratejik Öngörü 2023*, ASAM Yayınları, Ankara 2006.

⁸ Aleksandr Kinev, “Uproşenie Prostranstva”, http://www.gazeta.ru/comments/2010/01/28_x_3317483.shtml, (05.04.2016).

Bunun yanı sıra 2000’li yıllarda yerel idarî reformlar yapıldı ve yerel idarelerin faaliyetleri kontrol altına alındı. Parlamento seçimlerinde baraj %5’ten %7’ye çıkartıldığı gibi Putin SSCB’nin yıkılmasıyla ortaya çıkan oligarkların iç siyasete karışmalarını da engelledi. Böylece Kremlin kendisi için sorun teşkil eden cumhuriyetlerin bağımsız hareket etme girişimleri ile oligarkların iktidara ortak olma çabasının önüne geçmiş oldu.

Vladimir Putin’in iktidara geldiğinde karşılaştığı bir başka önemli sorun da demografik yapıydı. Doğum oranının düşük, ölüm oranının yüksek olması, AİDS ve Hepatit C gibi bulaşıcı hastalıkların hızla yayılması, aşırı alkol tüketimi gibi hususlar Rusya’yı bu sorunla karşı karşıya getirmektedir.

Bütün bunlardan dolayı 10 Mayıs 2006’da Vladimir Putin Federal Konsey’e gönderdiği mesajında modern Rusya’nın en büyük sorununun demografik sorun olduğunu bildirdi ve bu sorunun çözülmesini istedi. 2007’de 2025’e yönelik RF Demografik Siyaseti Konsepti kabul edildi. Konsept, ortalama ömrün uzatılmasını, ölüm oranının azaltılmasını, doğum oranının artırılmasını, iç ve dış göçün kontrol altına alınmasını, hayat standartlarının iyileştirilmesini öngörmektedir. Bu politikanın neticesinde 2013’te ilk kez doğal nüfus artışı gözlemlenmiştir.⁹ Bu süreçte, çocuk yapan ailelere önemli miktarlarda maddî desteğin yapılması en önemli etken oldu.

Tablo 1. 2006-2013 Rusya’da Ölüm, Doğum ve Doğal Nüfus Artış Oranları
(1000 Kişi Başına)

Yıl	Doğan Sayısı	Ölen Sayısı	Doğal Artış
2006	10.3	15.1	-4.8
2007	11.3	14.6	-3.3
2008	12.0	14.5	-2.5
2009	12.3	14.1	-1.8
2010	12.5	14.2	-1.7
2011	12.6	13.5	-0.9
2012	13.3	13.3	0.0
2013	13.2	13.0	0.2

Vladimir Putin’in merkezîyetçi ve demografik politikalarının kısa sürede sonuç vermesi Rusya’nın kendine olan güvenini arttırdığı gibi, Putin’in dikkatini başka alanlara da çevirmesini sağladı. Nitekim 2005 yılından itibaren eğitim ve sağlık gibi alanlarda da reformlar başlatıldı. Yukarıda zikredilen sorunların çözümü ve sosyal alanda gelişmenin sağlanması, Rusya ekonomisinin büyümesi sayesinde oldu. 1999-2008 yılları arasında Rusya ekonomisi hızlı bir gelişme gösterdi. Bunun sebepleri ise para reformundan sonra bankacılık, vergi, toprak reformlarının da hayata geçirilmesi ve en önemlisi de Rusya’nın en önemli gelir kaynağı olan

⁹ “Demografiçeskaya Politika Rossii”, *Megaentsiklopediya Kirila i Mefodiya*, <http://megabook.ru>, (5.04.2016).

petrolün fiyatındaki artıştır. Nitekim petrol fiyatları düşmeye başlamadan önce (2014) Rusya'nın gelirlerinin yaklaşık %50'si enerji kaynaklarından elde edilen gelirlerdi.

Ekonominin büyümesi ve petrolden elde edilen gelirler dört temel alana aktarıldı. Bunlardan ilki, iç borçların kapatılarak sosyal alanlarda reformların gerçekleştirilmesi ve altyapıya yatırım yapılmasıdır. İkincisi, SSCB ve Yeltsin döneminden kalan dış borçların kapatılmasıdır. Nitekim 2000-2008 yılları arasında Uluslararası Para Fonu, Paris Kulübü, Dünya Bankası ve yabancı ülkelere olan borçların neredeyse tamamı ödenmişti. Bu husus özellikle Rusya'nın bağımsız ve aktif bir dış politika izlemesini sağladı. Üçüncü olarak Kremlin, elde ettiği gelirlerin bir kısmını bazı eski Sovyet cumhuriyetleri ile Orta Doğu ve başka coğrafyalardaki müttefiklerinin Moskova yanlısı tutumlarını devam ettirmeleri doğrultusunda harcamaktadır. Bu husus, her ne kadar Rusya'nın uluslararası arenada ve bölgesel denklemlerde konumunu sağlamlaştırırsa da iç politikada tepkiye yol açmaktadır. Enerji gelirlerinin aktarıldığı bir başka alan da 2000'li yılların başında kurulan RF İstikrar Fonu'dur. Bu fonun amacı, ekonomik kriz ve gerileme yaşandığı dönemlerde krizin etkilerini azaltmak için bir miktar paranın fonda biriktirilmesi ve ihtiyaç duyulduğunda kullanılmasıdır. Nitekim 2007'de fonda yaklaşık 132 milyar Dolar mevcuttu. Ekonominin büyümesi ve istikrarın sağlanması, dış yatırımların yanında altın ve döviz rezervlerini de arttırdı. 2008'de Rusya'nın altın-döviz rezervi, yaklaşık 520 milyar Dolar'dı. Ancak 2009 yılında başlayan ve hâlâ devam eden ekonomik kriz, söz konusu rezervlerin büyük ölçüde azalmasına sebep oldu.

2015 verilerine göre Rusya Federasyonu bütçesinden (15.4 trilyon Ruble) savunma sanayisine %20, millî güvenliğe %14, millî ekonomiye %15, eğitim, kültür ve sağlığa %7, sosyal politikalara %7 oranlarında pay ayrıldı.¹⁰ 2015 bütçe dağılımından da anlaşılacağı üzere en büyük pay savunma sanayisi ve millî güvenlik alanlarına aktarılmaktadır. Bununla birlikte askerî teknolojiler, Rusya'nın enerji kaynaklarından sonra en fazla gelir elde ettiği alanlardan biridir.

Vladimir Putin döneminde ekonomi alanında elde edilen önemli başarılarla rağmen Rus ekonomisi, enerji kaynaklarına olan bağımlılığından kurtulamadı; SSCB'nin yıkılışından sonra krize giren sanayi geliştirilemedi, teknoloji alanında önemli başarılarla imza atılamadı, kolhoz ve sovhozların ortadan kalkmasıyla birlikte tarım ve hayvancılık alanlarına gereken önem verilmedi. Bütün bunların neticesinde tarım ve hayvancılığın gelişimine son derece müsait olan Rusya Federasyonu'nun bu sektörlere ait ürünlerini ihraç etmesi gerekirken tersine ithal etmektedir. Bu husus, enerji ve silah alanlarının dışındaki diğer bütün alanlar için de geçerlidir.

Rus ekonomisinin enerji kaynaklarına bağlılığının en olumsuz getirisi diğer alanların gelişmesini engellemesidir. Rusya açısından ikinci büyük olumsuz tarafı da petrol fiyatlarının düşmeye başladığı andan itibaren ekonomik kriz ile karşı karşıya kalınmasıdır. Nitekim 2014 yılının sonunda petrol fiyatlarının düşmesi yüzünden Rusya Federasyonu'nda yeni bir sosyoekonomik kriz başladı. Bu kriz, ekonomik rakamlara yansdığı gibi, doğal olarak halkın hayat şartlarını da olumsuz etkiledi. Rusya'nın Kırım'ı ilhakı (2014) dolayısıyla kendisine

¹⁰ Natalya Ulyanova, "Plohaya Stabil'nost'", *Biznes-Jurnal*, 29.12.2015, <http://b-mag.ru/2015/smotrovaya-ploshhadka/plohaya-stabilnost/>, (09.04.2016).

uygulanan ambargo da krizin seviyesini arttıran faktörlerden biridir. Bütün bunların neticesinde Rus Rublesi iki kat değer kaybetti, Rusya'da işsizlik ve yoksulluk oranı arttı, işten çıkartmalar ve maaş ödemelerinde gecikmeler başladı, maaşlar ortalama olarak %10 oranında azaldı, perakende satışlarda %8.1 oranında düşüş görüldü. Bütün bunların neticesinde yaklaşık 10 yıldır İstikrar Fonu ile döviz rezervlerinde biriken paralar kullanılmaya başlandı ve bu rezervlerde de önemli oranda azalma görüldü.

Netice itibarıyla Vladimir Putin döneminde Moskova açısından bakıldığında iç politikada önemli başarılarla imza atıldı. Kremlin'in izlediği merkezîyetçi politikanın bunda etkisi büyüktür. 2014 krizi öncesinde demografik ve ekonomik sorunların çözümü konusunda da önemli başarılar elde edilmişti. Ancak yeni ekonomik kriz, Moskova'nın sosyal alanlarda başlattığı reformların hayata geçirilmesini yavaşlatmaktadır. Bunun dışında yolsuzluk, aşırı milliyetçilik, sosyal sınıflar arasındaki maddî dengesizlik, Moskova ve St. Petersburg ile diğer şehirler arasındaki uçurum, muhalefetin olmayışı, basın özgürlüğü konusundaki sorunlar, ordudaki disiplinsizlik, insan hakları ihlalleri, işsizlik, düşük maaşlar Vladimir Putin'in de tam olarak çözemediği sorunlar olarak kalmaya devam etmektedir.

4. 1991-2014 Yılları Arasında Rusya'nın Dış Politikası

Sovyetler Birliği parçalandıktan sonra Rusya kendi açısından 21. yüzyılın belki de en zor günlerini yaşadı. Rusya Federasyonu'nun ilk Devlet Başkanı Boris Yeltsin iç ve dış politikada "ABD'nin 200 yıllık demokrasi tecrübesini göz ardı edemeyiz" diyerek¹¹ haritaya adını yazdıran yeni ülkesi için Batı modelini seçti ve bu modeli hayata geçirmeye çalıştı. Dönemin Rusya Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev'in de bütün sorunların yalnızca Batı'nın yardımıyla çözülebileceğine inanması, Yeltsin'in işini kolaylaştırdı. Yeltsin ve Kozirev'in izledikleri Batı yanlısı dış politika, Sovyetler Birliği'nin emperyalist yapısının ortadan kaldırılmasını, ABD ile nükleer alandaki rekabetin sona erdirip stratejik işbirliğinin kurulmasını, NATO ile işbirliğinin geliştirilmesini, BM Güvenlik Konseyi'ndeki diğer daimi üye ve Avrupalı müttefiklerle ilişkilerin geliştirilmesini, DTÖ ve G-7 gibi uluslararası kurumlara üyeliği öngördü.¹²

Ancak özellikle SSCB'nin yıkılışını sindiremeyen çevreler, Yeltsin ve takımının bu politikalarını "idealist" ve "romantik" olarak nitelendirdiler ve iktidarı, Rusya'yı "ABD'nin küçük müttefiki" hâline getirmekle suçlamaya başladılar. Komünistler ve milliyetçiler, Yeltsin'i neredeyse hain ilan ettiler. Eleştirilerin sayısı ve dozu artınca Yeltsin, muhalefetin baskısı altında dış politikada bazı değişikliklere gitmek zorunda kaldı. En başta Moskova, başta Orta Asya cumhuriyetleri olmak üzere eski Sovyet cumhuriyetlerine daha fazla önem vermeye başladı. Rus yetkililer, bu cumhuriyetlerdeki askerî üslerin önemini anladılar ve bu üslerin varlığını devam ettirebilmek

¹¹ *Sovetskaya Molodej*, 3.06.1990.

¹² Hannes Adomeit, "Kontseptualniye Napravleniya Vneşney Politiki Rossii", *Vneşnyaya Politika Rossii: Ot Yeltsina k Putinu*, ed. Stephan Kreuzberger, Sabine Grabowski, JuttaUnser, Kiev 2002, s. 15.

için çaba göstermeye başladılar. Diğer taraftan Moskova, NATO'nun Balkanlar politikasına karşı çıktı, hatta Yeltsin NATO'nun Bosna Sırplarına yönelik hareketlerini "soykırım" olarak nitelendirmekten kaçınmadı.¹³ Ayrıca NATO ile yakın işbirliği geliştirmeyi planlayan Moskova, çok geçmeden NATO'nun genişleme planlarına karşı çıkmaya ve buna yönelik önlemler almaya başladı.

Rusya'nın dış politikasındaki bu ani değişikliğin bir başka nedeni de hiç şüphesiz ekonomik sorunlardır. Batı'yı kendisine model alan Rus yönetimi, ekonominin çöküşünü engelleyemedi ve bunun neticesinde Batı modelinin aslında Rusya için pek uygun olmadığı anlaşıldı. Böylece Rusya ile Batı arasındaki fark daha da fazla açıldı. "İktidar faktörü" de Rus dış politikasının değişmesinde önemli rol oynadı. Silahlı Kuvvetler, güvenlik birimleri ve askerî çevreler, Rusya'nın Batı ile işbirliğine ve karşılıklı silahsızlanmaya gitmesinden rahatsız oldular. Zira bu alanlara ayrılan bütçe her geçen gün azaldı. Dolayısıyla bu çevreler de Yeltsin'den dış politikadaki öncelikleri tekrar gözden geçirmesini talep ettiler.¹⁴

Yeltsin'i dış politikayı gözden geçirmeye iten bir başka neden de Rusya içindeki genel hava idi. Her ne kadar büyük sorunlarla karşı karşıya kalsa da halk Rusya'yı geçmişte Küba'dan Vietnam'a kadar etki alanına sahip SSCB'nin varisi olarak görüyor ve Rusya'nın da tekrar canlanacağına inanıyordu. Yeltsin'in Batı karşısında izlediği teslimiyetçi dış politika ise halk arasında rahatsızlıklara yol açıyordu. İç politikada sorunlar yaşayan Yeltsin, dış politikada da halkın tepkisini almaktan çekindi ve bir taraftan iktidarının başında yakınlaştığı Batı ile arasını açarken, diğer taraftan da SSCB'nin izlediği dış politikaya geri döndü. Bu politikanın temelinde ise Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Doğu Avrupa'da Moskova'nın nüfuzunu arttırmak, Arap ülkeleri, Kuzey Kore ve Küba başta olmak üzere "geleneksel dostlar" ile ilişkileri geliştirmek gibi amaçlar yatıyordu.

Vladimir Putin, iktidara geldikten sonra Yeltsin'in son yıllarda izlediği dış politikayı devam ettirdi. Dönemin Dışişleri Bakanı İgor İvanov ve dönemin Milli Güvenlik Başkanı Sergey İvanov'un hazırladıkları Rusya Federasyonu Dış Politika Konsepti'nde "21. yüzyılın başındaki uluslararası konjonktür, Rusya Federasyonu'nu çevresindeki gelişmeleri yeniden gözden geçirmeye zorlamakta ve bundan dolayı da Rus dış politikasının öncelikleri belirlenerek ve eldeki araçlar da kullanılarak bu politikanın hayata geçirilmesi gerekmektedir" şeklinde satırlar yer aldı.¹⁵ Bu konseptte Rusya'nın uluslararası arenadaki konumunu güçlendirmek, çıkarlar göz önünde bulundurularak dünyadaki süreçleri etkilemeye çalışmak, diğer ülkelerde yaşayan Rus vatandaşlarının haklarını ve Rus dilinin konumunu korumak gibi hususlar yer aldı.

Diğer bir deyişle Moskova, çok yönlü bir politika izlemeyi kendine amaç edindi. Bu bağlamda sahip olduğu enerji kaynakları, eski Sovyet cumhuriyetlerindeki Rus askerî üsleri ve Rus nüfusu,

¹³ Sergey Dardikin, "Serbov Konecno Jalko, No Eto Yeşo Ne Povod Gotovitsya k Tretyey Mirovoy Voynе", *İzvestiya*, 15.09.1995.

¹⁴ Hannes Adomeit, *age.*, s. 19.

¹⁵ Hannes Adomeit, *age.*, s. 21.

Rus Ortodoks Kilisesi'nin faaliyetleri, Orta Asya ve Orta Doğu'daki "değişmeyen rejimleri" desteklemesi, ihtiyaç duyan ülkelere krediler açması ve eski borçlarını silmesi gibi elindeki kozlar ve izlendiği siyasetler, Rusya'nın Orta Asya, Kafkasya ve eskiden SSCB'nin güçlü olduğu coğrafyalarda tekrar güçlü konuma gelmesini sağladı.

20. yüzyılın en büyük jeopolitik felaketinin SSCB'nin yıkılışı olduğunu sık sık dile getirmesine ve Moskova'nın etkisini arttırmaya yönelik siyaset izlemesine rağmen Vladimir Putin, başlangıçta Batı ile büyük bir sorun yaşamadı. 11 Eylül olayları ise başta ABD olmak üzere Batı ülkeleri ile Rusya'yı birbirine iyice yakınlaştırdı. Batı ile yakınlaşma çerçevesinde Rusya, ABD'nin Afganistan hareketini desteklediği gibi ABD'nin Özbekistan'da üs açmasını da kabul etmek zorunda kaldı, aynı zamanda NATO ve AB ile işbirliğini geliştirmeye başladı. Irak Savaşı bile Rusya ile Batı arasındaki ilişkileri soğutmadı. Moskova, Fransa ve Almanya gibi ABD'nin Irak operasyonuna karşı çıksa da açıkça rahatsızlığını dile getirmedi. Ancak Rusya'nın yeniden güçlendiği ve kendi etkisinin altında gördüğü BDT coğrafyasında arka arkaya Renkli Devrimlerin yaşanması ve Batı'nın bu devrimlere destek vermesi, Rusya ile Batı arasındaki yakınlaşmanın sağlam temellere oturmadığını gösterdi.

Gürcistan'dan sonra Ukrayna'da da Batı destekli bir devrimin gerçekleşmesi ve Batı yanlısı Viktor Yuşenko'nun hâkimiyeti ele geçirmesi, Rus dış politikasının önceliği olan BDT coğrafyası için tehlike arz etmeye başladı. Devrimler karşısında Moskova, ABD ve AB'yi Kremlin'in etkisini kırmaya çalışmakla suçladı. Buna karşılık olarak Batı'nın Moskova'yı Çeçenistan politikası nedeniyle eleştirmesi ve Kremlin'in merkezizetçi politikasını anti-demokratik olarak nitelendirmesi, Kremlin'i dış politikada başka dayanaklar aramaya itti. Çin ile özellikle ŞİÖ çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi bu yeni arayışın bir örneğidir. Çin uzun vadede Rusya'nın rakibi olduğundan dolayı Moskova, özellikle Orta Asya ülkeleri ile işbirliğinde ŞİÖ'nün yanı sıra Çin'in üye olmadığı örgütleri ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Bunların başında Kolektif Güvenlik Örgütü ile 2015'te kurulan Avrasya Ekonomik Birliği gelmektedir.

Böylece 21. yüzyılın ilk on yılında Rusya, tekrar güçlü bir oyuncu olduğunu gösterdi. Rusya'nın 2006 yılında BM Güvenlik Konseyi'ne ve G-8'e başkanlık etmesi uluslararası arenadaki rolünü daha da arttırdı. Rusya'nın İslam Konferansı Örgütü'ne gözlemci statüsünde de olsa üyeliği ise Rusya'nın Batı ile Doğu arasında bir köprü vazifesi üstlenmek istediğini göstermektedir. 2014'te başarılı bir şekilde gerçekleştirilen Soçi Kış Olimpiyat Oyunları da Rusya'nın kendine olan güvenini arttırdı. Bu son gelişmelerle birlikte Rusya, kendini yeniden "büyük güç" olarak görmeye başladı. SSCB'nin mazisi, Rusya'nın dünyadaki en büyük topraklara sahip olması, zengin petrol yatakları ve diğer doğal kaynaklar, yürütülen başarılı uzay çalışmaları, büyük bir orduya ve nükleer silahlara sahip olunması gibi etkenler, Rusların bu düşüncede olmalarını sağlamaktadır.¹⁶ Böyle bir dönemde Rusya'nın Batı ile arasının açılması ve Batı'yı tehdit olarak görmesi, Rusya'nın daha agresif bir siyaset izlemesine de yol açtı. Kırım'ın ilhakı ile Suriye'ye gerçekleştirilen askerî operasyon, bu siyasetin en önemli yansımalarıdır.

¹⁶ Mark N. Katz, "Russian's Role in the World", *United Press International*, 29.11.2005.

5. 2014-2016 Yıllarında Rusya'nın Dış Politikası'ndaki Önemli Olaylar

5.1. Avrasya Ekonomik Birliği'nin Kuruluşu

SSCB'nin yıkılışından sonra Moskova, devletin yıkılış sürecini daha kolay atlattık ve eski Sovyet coğrafyasında etkisini devam ettirebilmek için bölgede çeşitli örgütlenmelere gitmişti. Bunların içinde en önemlisi şüphesiz Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) idi. Bu yapılanmayı, Şanghay İşbirliği Örgütü ile Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü gibi örgütler takip etti. Ancak bunların hepsinin misyonunu artık tamamlamış olduğunun farkında olan Kremlin, kendi çıkarlarını koruyabilmek için yeni örgütlerin kurulması gerektiğini düşündü ve bundan dolayıdır ki, daha 21. yüzyılın başında yeni projeler üzerinde çalışmaya başladı. 2010 yılında Rusya, Belarus ve Kazakistan'ın katılımıyla kurulan Gümrük Birliği, işte bu düşüncenin ürünüdür.

Gümrük Birliği üyeleri söz konusu birlikteliğin kısa süreli neticelerinden memnun kalmış olmalıdır ki, üye devletlerin devlet başkanları, ilgi ve faaliyet alanını genişleterek birliği Avrasya Ekonomik Birliği'ne dönüştürme konusunda mutabık kaldılar. Nitekim 1 Ocak 2015'te Avrasya Ekonomik Birliği hayata geçti ve aynı sene Ermenistan ile Kırgızistan'ın bu birliğe katılımı gerçekleşti. Dolayısıyla eski Sovyet cumhuriyetlerinden beşi, yeni bir örgüt içerisinde yer almış oldular. Vladimir Putin, Gümrük Birliği'nin kuruluş ve Avrasya Ekonomik Birliği'ne dönüşümünün sebeplerini şöyle sıraladı: üye ülkelerin ekonomilerinin güçlendirilmesi, birbirleriyle yakınlaşmaları ve aralarındaki işbirliklerini arttırmaları, modernleşme sürecini hızlandırmaları. Böylece Rusya bir taraftan üye ülkelerle sıkı siyasî ve ekonomik işbirliği geliştirme şansı elde ettiği gibi, bu ülkelerin öncelikli müttefikleri de olmuş oldu. ŞİÖ sayesinde Rusya, Çin ile birlikte bölgede ABD'nin etkisini azaltmaya çalışmışsa (bu konuda başarılı da oldular), Avrasya Ekonomik Birliği ide de Çin'i devre dışı bırakmaya çabalamaktadır. Yeni birliğin üye ülkelere şüphesiz ekonomik getirileri de olacaktır. Ayrıca son yıllarda BDT prestij ve önemini kaybetti. Bu birliğin varlığının sorgulandığı bir dönemde BDT cumhuriyetlerinin kendisinden uzaklaşmasını istemeyen Rusya'nın yeni bir örgüt kurması, zamanlama açısından da son derece manidardır.

5.2. Kırım'ın Rusya'ya İlhakı

Ukrayna'nın AB ile müzakereleri askıya almasından (2013) sonra Batı'nın desteğini arkalarına alan muhaliflerin baskısıyla dönemin Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in Rusya'ya kaçması, geri dönüşü olmayan gelişmelere yol açtı. Ukrayna da dâhil olmak üzere eski Sovyet cumhuriyetlerini kendi "arka bahçesi" olarak gören Moskova, Ukrayna'daki bu değişimi bölgedeki çıkarları için tehdit olarak algıladı. Çünkü Rusya için büyük bir önem arz eden Ukrayna'nın Rusya'nın bölgede girişeceği projelerde yer almaması ihtimali, Rusya yönetiminin bakış açısına göre kabul edilemez. Kırım'ın ise Rusya için ayrı bir önemi vardır. Rusya'nın Karadeniz filosunun Kırım yarımadasında bulunması, bölgenin önemli bir turizm merkezi olması, yarımada nüfusunun yaklaşık % 60'ının Rus olması, Rusya'nın tarih boyunca

Kırım için çok sayıda savaş yapması ve kayıp vermesi vs. yarımadayı Rusya açısından önemli kılıyordu. Nitekim 1954'te N. Hruşev'un Kırım'ı Ukrayna SSC'ye katması, özellikle SSCB'nin yıkılmasından sonra Rus yetkililer tarafından birçok kez eleştirildiği gibi Kırım'ın Rusya'ya ait olması gerektiğine dair bir takım mesajlar da verildi. Öyle anlaşılıyor ki, Kırım'ı Rusya'ya ilhak planları çoktan beridir yapılıyordu. Ukrayna'da Rusya'nın çıkarlarına zarar veren gelişmelerin yaşanması Rusya'yı harekete geçirdi. 11 Mart 2014 tarihinde Rusya yanlısı hükümet tarafından yapılan referandumdan sonra Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin tek taraflı olarak Ukrayna'dan bağımsızlığı ilan edildi ve Rusya'ya bağlanma kararı alındı. Kırım Tatarları boykot kararı alarak referanduma katılmadılar. 21 Mart 2014'te Vladimir Putin, yaptığı açıklama ile Kırım'ın Rusya Federasyonu içerisinde yer alacağını ifade etti. Bu tarihten itibaren Rusya, Kırım'ı kendi toprağı olarak görüp 22. özerk cumhuriyet ilan etse de hiçbir ülke Kırım'ı Rusya'nın toprağı olarak tanımamaktadır.

Bu tarihten itibaren Kırım'da Rus para birimi kullanılmaya başlandı, Ukraynaca yazıların yerini Rusça aldı, devlet ve eğitim müesseselerinde Rusça lehine hızlı bir dönüşüm gerçekleştirildi, Kırım spor takımları Rus liglerinde oynamaya başladılar vs. Değişim ve dönüşümün çok hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, Rusya'nın bu yönde uzun yıllardan beri çalıştığı düşüncesini yaratmaktadır.

Kırım'ın Rusya'ya dâhil edilmesinden sonra Ukrayna'nın doğusunda da ayrılıkçı hareketler ortaya çıktı ve yaşanan çatışmalarda yüzlerce insan hayatını kaybetti. Günümüzde taraflar arasında ateşkes sağlansa da Ukrayna'nın doğusu, şüphesiz uzun vadede merkez için sorun teşkil etmeye devam edecektir. Sorunun nasıl çözüleceğine bakılmaksızın bu konunun iki kardeş ülke ve iki kardeş halkın ilişkilerini olumsuz etkileyeceği muhakkaktır. Dolayısıyla Ukrayna'da iktidarda hangi parti olursa olsun (Rusya yanlısı ya da değil) münasebetlerin eski düzene oturması kolay olmayacaktır.

Ukrayna'daki gelişmeler, Rusya'nın Batı ile münasebetleri açısından da bir dönüm noktası oldu. SSCB'nin yıkılmasından sonra Rusya'nın ABD ve AB ile münasebetleri ilk kez çok ciddi bir şekilde gerginleşti. Önceki yıllarda da yeni bir Soğuk Savaş'ın başladığından söz ediliyordu. Ancak uluslararası terör ile mücadele ve diğer önemli konularda taraflar hep işbirliği içinde oldu, münasebetler kopma noktasına gelmedi. Kırım olaylarından sonra ise taraflar diplomatik münasebetlerini minimum seviyeye indirdiler, karşılıklı olarak ambargo uygulamalarına gittiler, Rusya G-8'den çıkartıldı vs. Karşılıklı uygulanan ambargodan şüphesiz her iki taraf da zararlı çıktı. Birçok Batılı şirket, Rusya'ya uygulanan ambargonun kendilerine büyük zarar verdiği görüşündedir. Her ne kadar Kremlin, Batı'dan ithal ettiği ürünleri özellikle Batı'nın kara listesindeki ülkelere temin etmeye çalışsa da bu yeterli gelmedi ve fiyat artışına mani olamadı. Uygulanan ambargonun Rusya açısından belki de tek iyi tarafı, yerli üretime daha fazla önem verilmeye başlanması oldu. Çünkü tarım ve hayvancılık için son derece elverişli topraklara sahip olmasına rağmen Rusya, bugüne kadar tavuk eti, yumurta, süt ürünleri gibi gıda maddelerini dahi ithal ediyordu. Tekstil ve diğer alanlar için de aynı şey geçerlidir.

5.3. Suriye Operasyonu

Rus dış politikasında son yıllarda yaşanan en önemli olaylardan biri de Rusya'nın Afganistan'dan sonra eski SSCB toprakları dışında gerçekleştirdiği ilk askerî operasyon olan Suriye operasyonudur (30 Eylül 2015-15 Mart 2016). Bu operasyonun sebebi, Kırım'ın ilhakının sebebi ile aynı olup doğrudan Rusya'nın bölgedeki çıkarları ile ilgilidir.

SSCB'nin yıkılışından sonra Orta Doğu'daki etkisini kaybeden Moskova, Vladimir Putin ile birlikte bölgede yeniden etkili olmaya başladı. Moskova, 21. yüzyılın başında Irak ile enerji, İran ile nükleer enerji, Libya ve Mısır ile askerî teknolojiler ve enerji alanlarında, Suriye ile askerî ve ticarî alanlarda işbirliği geliştirdi. Ancak bölgede patlak veren Arap Baharı, bu işbirliği faaliyetlerine ve Rusya'nın bölgedeki artan etkisine sekte vurdu. Rusya'nın son on yılda yaptığı yatırımlar, sildiği borçlar, verdiği krediler, geliştirmeye başladığı projeler bir anda boşa çıktı. Zira Arap Baharı'nın gerçekleştiği devletlerdeki Batı destekli yeni yönetimler, ilk iş olarak Rusya ile münasebetlerini gözden geçirdiler. Hatta bundan dolayı Rus yetkililer, Arap Baharı'nın hedefinde Rusya'nın olduğunu ileri sürdüler.

Arap Baharı'nın sonunda Rusya'nın Orta Doğu'da Suriye dışında neredeyse hiç dayanağı kalmadı. Suriye, Rusya'nın bölgedeki tek dayanağı, önemli bir silah pazarı, enerji ve ticaret alanında önemli bir ortağıdır. Bundan daha önemlisi, Rusya'nın Suriye'de gayri resmî Tartus Askerî Üssü'nün bulunmasıdır. Bu üs, Rusya'nın Akdeniz'e çıkışını sağlamaktadır. Batı'nın Suriye'ye müdahalesi veya Esad'ın iktidardan uzaklaştırılması, bütün bunların kaybedilmesi ve Orta Doğu'dan Rusya'nın tamamen çıkartılması anlamına gelecekti. Bundan dolayı Moskova, başta diplomatik yollarla kendi tutumunda ısrar etti. Ancak daha sonra Esad rejiminin durumunun gittikçe zorlaşması, DAİŞ gibi yeni bir aktörün ortaya çıkması ve Batı'nın BM Güvenlik Konseyi'ni devre dışı bırakarak Suriye'ye müdahalede bulunma ihtimalinin artması üzerine Rusya askerî operasyon kararı aldı.

30 Eylül 2015-15 Mart 2016 tarihleri arasında süren operasyonun resmî gerekçesi olarak DAİŞ ile mücadele ileri sürülse de Rusya'nın DAİŞ'in yanı sıra El-Nusra ve Suriye muhalifleri gibi güçlerle de savaştığı hemen anlaşıldı. Nitekim Rusların bu operasyonuna paralel olarak Esad'ın ordusu da daha önce kaybettiği birçok yeri geri almayı başardı. Moskova'nın bu operasyonla kısa ve orta vadeli amaçlarına ulaştığını söylemek gerekmektedir. Rusya, Suriye'ye dışarıdan müdahaleyi engellediği gibi kendisi hava operasyonu düzenleyerek hem Esad'ın konumunu sağlamlaştırdı hem de çözüm sürecinde Esad'ın da yer almasını sağlamış oldu. Esad'lı Suriye, Rusya'nın Suriye'deki ve dolayısıyla da Ortadoğu'daki varlığının garantisidir.¹⁷

Rusya'nın bu operasyonla elde ettiği bir başka kazanım ise Mart 2016'da Suriye yetkilileri ile imzaladığı anlaşma ile Tartus'u kalıcı üs olarak elde etmesidir. Bu da Rusya'nın buraya istediği zaman ve istediği miktarda askerî teknolojilerle geri dönebileceği anlamına gelmektedir. Rusya, Tartus'un yanı sıra Himeymim Üssü'nde de askerî uçaklarını bulundurmaya devam edecektir.

¹⁷ Rusya'nın Suriye operasyonu için bk. İlyas Kemaloğlu, "Putin'in Suriye Planı", *Yeni Yüzyıl*, 16 Mart 2016.

Diğer bir deyişle, Rus asker ve askerî teçhizatların tümü Suriye'den ayrıldı. Kremlin'in Suriye'deki operasyonla bir başka kazanımı ise Ortadoğu'da var olduğunu ve var olacağını göstermesidir. Bunun uluslararası kamuoyundan ziyade bölge devletleri açısından da anlaşılması Rusya açısından önem arz etmektedir. Bu husus bundan sonraki süreçte bölge devletlerinin dış siyasetlerinde Rusya'yı daha fazla hesaba katacakları anlamına gelmektedir.

Putin dönemi Rus dış politikasını özetleyecek olursak, özellikle Yeltsin dönemine kıyasla Rusya'nın daha aktif bir dış politika izlediğini söylemek mümkündür. Enerji kaynakları sayesinde iç ve dış borçlarını kapattıktan ve iç sorunları nispeten çözdükten sonra Moskova, başta eski Sovyet coğrafyasında, ardından da eskiden SSCB'nin etkili ve güçlü olduğu coğrafyalarda yeniden varlığını hissettirmeye başladı. Bu coğrafyaları adeta "arka bahçesi" olarak gören Kremlin, buralara yapılan herhangi bir müdahaleye kiskançlıkla yaklaşmakta ve çok agresif bir siyaset izlemekten çekinmemektedir. Kırım ile Suriye operasyonları bu siyasetin birer örnekleridir. Rusya'nın elinde eski Sovyet coğrafyasında yeniden güçlü olmasını sağlayacak yeterince koz bulunmaktadır. Ancak Putin'in "Rusya'yı söz dinleyen değil de söz dinleten ülke" konumuna getirme çabası, özellikle ekonomik açıdan Rusya'ya çok pahalıya mal olmaktadır. Dolayısıyla Rusya'nın bu siyaseti ve Batı ile adeta yeni bir Soğuk Savaş'ı uzun süre devam ettirmesi kolay olmayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- Adomeit, Hannes, “Kontseptualniye Napravleniya Vneşney Politiki Rossii”, *Vneşnyaya Politika Rossii: Ot Yeltsina k Putinu*, ed. Stephan Kreuzberger, Sabine Grabowski, Jutta Unser, Kiev 2002.
- Dardıkin, Sergey, “Serbov Konecno Jalko, No Eto Yeşo Ne Povod Gotovitsya k Tretyey Mirovoy Voyne“, *İzvestiya*, 15.09.1995.
- “Demografiçeskaya Politika Rossii”, *Megaentsiklopediya Kirila i Mefodiya*, <http://megabook.ru>, ErişimTarihi: 5.04.2016.
- “İtogi”, *Rossiyskaya Gazeta*, 10.12.2011.
- Kamalov, İlyas, *Putin'in Rusya'sı, KGB'den Devlet Başkanlığına Vladimir Putin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kamalov, İlyas, *Putin Dönemi Rus Dış Politikası. Moskova'nın Rövanşı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008.
- Kamalov, İlyas, *Rusya Federasyonu. Stratejik Öngörü 2023*, ASAM Yayınları, Ankara 2006.
- Katz, Mark N., “Russian's Role in the World”, *United Press International*, 29.11.2005.
- Kemaloğlu, İlyas, “Putin'in Suriye Planı”, *Yeni Yüzyıl*, 16 Mart 2016.
- Kınev, Aleksandr, “Uproşenie Prostranstva”, http://www.gazeta.ru/comments/2010/01/28_x_3317483.shtml, (05.04.2016).
- “Naselenie Rossii: Çislennost', Dinamika, Statistika“ , <http://www.statdata.ru/russia>, ErişimTarihi: 05.04.2016.
- Sovetskaya Molodej*, 3.06.1990.
- Ulyanova, Natalya, “Plohaya Stabil'nost'”, *Biznes-Jurnal*, 29.12.2015, <http://b-mag.ru/2015/smotrovaya-ploshhadka/plohaya-stabilnost/>, (09.04.2016).